

Mangel på Arbejdskraft?

*Af Steen Horster
Konsulent - Cand. scient. pol.
Januar 2011*

”Der kommer til at mangle arbejdskraft i fremtiden” er i de senere år blevet nævnt så mange gange, at alle tror, at det er en videnskabelig sandhed.

Myten om den manglende arbejdskraft tog fart med Velfærdskommissionens rapport fra 2004, der blandt andet byggede på økonomiske modelberegninger. Beregningerne blev foretaget af den såkaldte ”Dream – model”, som stadig er den model Finansministeriet bruger til langsigtede økonomiske modelberegninger.

Velfærdskommissionens befolkningsprognose nåede frem til, at der i de kommende 50 år ville ske en forskydning af befolkningens alderssammensætning. Prognose viste, at andelen af ældre på over 65 år vil stige voldsomt i forhold til antallet af personer i aldersgruppen 20-65 år.

Derefter beregnede Dream-modellen, at der ville blive et stort behov for flere ansatte i social- og sundhedssektorerne til at tage sig af alle disse ældre mennesker. Dette svarede også godt til den almindelige ”husmandslogik”. Bliver der flere svagelige ældre skal vi bruge hænder til at passe og pleje dem – har vi overhovedet hænder nok til det?

I 2007-2008 lige før finanskrisen, førte det ophedede finansmarked til, at det var svært at skaffe arbejdskraft nok i Danmark, hvilket bekræftede ideen om, at vi ikke har hænder nok til at klare fremtidens ”ældrebyrde”.

Men er det rigtig?

Hvad er det Dream-modellen har beregnet?

Dream-model beregner ikke, at det kommer til at mangle arbejdskraft – det er blot en simpel konsekvens af de faste forudsætning for modellens beregninger.

En af forudsætning Velfærdskommissionens arbejde var:

”Det er i fremskrivningen antaget ...***at udgifterne til service til den enkelte person vokser i samme takt som lønningerne.***” (*Analysereport – Fremtidens velfærd kommer ikke af sig selv - side 277*)

Det forudsættes således, at en 70-årig om 30 år kræver præcist ligeså mange hænder til sociale omsorg og sundhed, som en 70-årig gør i dag. 70-årige er lige så syge, og der ske ingen netto effektivisering på social- og sundhedsområderne. Med disse forudsætninger og en prognose, der siger, at der bliver flere ældre, så skal der pr. definition bruges flere hænder på de ældre i fremtiden. Det behøver man ikke at køre en Dream-model for at regne ud.

Velfærdskommissionen udbyggede forudsætningen med:

”Ved at antage, at udgifterne til sundheds- og plejeforanstaltninger følger en bestemt aldersprofil, ***ses der bort fra det forhold***, at en stigende middellevetid kan føre til, at udgifterne til serviceydelser ved en given alder vil falde over tid, hvis levetidsstigningen fører til, at den særligt plejekrævende

fase i de sidste leveår indtræder i en tilsvarende senere alder.” (*Analyserapport – Fremtidens velfærd kommer ikke af sig selv- side 278*).

Statsminister Lars Løkke Rasmussen sagde i sin nytårstale, at vi vil komme til at mangle arbejdskraft i fremtiden, men samtidig hævdede han, at vi med den stigende levealder vil blive mindre syge, så pensionsalderen kan hæves. Dette hænger ikke sammen. Modellen som statsministeren kikker på forudsætter netop, at **vi ikke bliver mere raske**. Statsministeren og hans embedsmænd skylder os en forklaring på denne modsætning. Når de opstiller deres kurver over den manglende arbejdskraft, bør de fortælle os, hvor meget mere ”raskhed”, der er lagt ind i Dream-modellen.

Forudsætningen om, at der ikke sker netto-effektiviseringer holder heller ikke.

På Sundhedsområdet har vi set en dramatisk udvikling af behandlingsmulighederne, så stor set alle syge får behandling eller lindring for alle lidelser. Vi har sideløbende set en voldsom effektivisering af behandlingerne, f. eks. behandling af grå stær, der i 70'erne krævede en uges hospitalsindlæggelse, men nu klares på 15 minutter ved en speciallæge. Vi må forvente en afdæmpning i antallet af nye lidelser, der kan behandles, mens vi stadig gennem nye behandlingstiltag vil se mange effektiviseringer i behandlingen af de kendte sygdomme.

Der er aktuelt tegn på, at stigning i sundhedsudgifterne er ved at bremse op og stigningen vil de kommende år tendere til at blive mindre og mindre. Inden for en overskuelig tid vil vi opleve, at sundhedsudgifterne ikke stiger i samme takt, som samfundets vækst, og dermed giver et nettofall i behovet for hænder.

På socialområdet har vi oplevet, at kvinder er kommet fuld ud på arbejdsmarkedet så stor set al social omsorg er blevet overtaget af det offentlige. I dag er alle, der har behov for sociale tiltag omfattet af de offentlige systemer. Det har betydet en kraftig vækst i antallet af modtagere af ydelser, men væksten er stoppet, da stort set alle med behov for disse ydelser nu er med. Der er sket mange effektiviseringer f. eks. i forbindelse med madordninger og ved brug af mobiltelefoner, men vi er kun i begyndelsen af det effektiviseringspotentiale, som teknologien vil give på socialområdet de kommende årtier. Vi vil opleve, at effektiviseringerne langt overgår stigningen i antallet af ældre. Den ældreforsorg vi vil have om 20-25 år vil basere sig så meget på teknologiske løsninger, at hovedparten af de ældre vil være selvhjulpne.

Der bliver hverken på socialområdet eller på sundhedsområdet brug for flere hænder om 20-40 år, tværtimod vil vi se, at der bliver brug for færre hænder. Dette er sket for alle andre økonomiske sektorer, der er blomstret op i tiden løb – de når et maksimum og aftager derfra til et noget lavere niveau, hvor de evt. stagnerer med kun en svag vækst, der er mindre en samfundets generelle vækst.

Bruger man Dream-modellen og forudsætter,

- at der sker en lille effektivisering af social- og sundhedssektoren således, at væksten pr. år på social- og sundhedsområdet sættes til at være ½ % mindre end samfundets generelle vækst
- at ældres helbredstilstand stiger lille smule med ½ % pr. år

Med disse forudsætninger vil Dream-modellen komme frem til, at det forøgede antal ældre, **ikke vil afstedkomme et behov for flere hænder totalt om 20-40 år**.

Dream-modellens kaststrobe beregninger på dette område står og falder med forudsætningen om – nul effektiviseringer i social- og sundhedssektoren og at vores stigende levealder ikke er udtryk for vi bliver mere raske. Det er den samme Dream-model, der til Velfærdskommissionens arbejde i 2004 beregnede, at der i år ville være næsten 150.000 personer på efterløn. Nu tyder alt på, at antallet bliver under 118.000 efterlønsmodtagere.

Den engelske økonom Thomas Robert Malthus hævdede omkring år 1800, at befolkningen ville vokse stærkere end fødevareproduktionen. For at redde menneskeheden gik Malthus stærkt ind for at begrænse fødselstallene, så befolkningstilvæksten kunne stoppes. Det lykkedes ikke at komme igennem med konkrete forslag, men den intellektuelle elite i samtiden gav ham ret, og han var sin tids mest ansete økonom. Havde man dengang brugt en "Dream-model" med de forudsætninger om datidens produktionsforhold som Malthus havde, vil modellen have givet Malthus ret. Som nutidens "ældrepukkel forskrækkede" kunne Malthus ikke forestille sig, at teknologien i de følgende mange årtier ville løse problemet og give plads til den mangedobling af folketallet i både England og på hele jorden, som vi har oplevet siden Malthus' tid.

Der bliver ikke mangel på hænder – arbejdskraft – om 20-40 år, og der bliver ikke hul i de offentlige kasser på grund af det stigende antal ældre – der blot tale om, at forudsætningerne for beregningen er forkerte.